

KUR'AN'DA RIZA KAVRAMININ KULLANILDIĞI YERLER

Sevgi TÛTÛN*

ÖZET

Çalışmamızda Kur'an'ın rıza konusuna bakışını ortaya koymayı amaçladık. Bu çerçevede rıza kavramının geçtiği ayetleri gözden geçirdik. Makalemiz, Allah'ın rızası, insanların rızası, rıza kavramıyla kullanılan konular ve rızanın tasavvufi boyutu olmak üzere dört ana başlıktan oluşmaktadır. Böylece rıza kavramının Kur'an'da kimler için ve hangi konularla ilgili olarak geçtiğini tespit etmeye gayret ettik.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, rıza kavramı, Allah'ın rızası.

USİNG PLACES OF RIZA CONCEPT IN QURAN

ABSTRACT

In this study, we aimed to state wiewpoint of Quran to riza concept. In this comprehension we looked at the verses that existed riza concept. Our article consist of four tittle; riza of Allah, riza of human and other subjects related with riza and Mystical formats of riza. Thus we made an effort to determine riza concept that existed related to who and how matter in Quran.

Key words: Quran, riza concept, riza of Allah.

Giriş

Rıza kavramı, ayetlerde rıza (رضا) şeklinde mastar bir isim olarak geçmemekte ancak isim, fiil ve mastar gibi çeşitli türevleriyle Kur'an-ı Kerim'de toplam 64 ayette 72 kere geçmektedir. Bunlar da mazi ve muzari fiil sigalarıyla ve الرضوان, الرضاة, المرضية, المرضية ve المرضي kelimeleriyle ifade edilmektedir.

Rıza mastar bir isim olup¹, fiili dördüncü babtandır². Raza ve hoşnut olmak, memnun olmak³, hoşnutluk, kail olma, muvafakat, karşı çıkmamak,

---

• Dr., İzmir Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı, sevgi_tutun@hotmail.com

¹ İbni Düreyd, Ebu Bekir Muhammed b. Hüseyin el-Ezdi, *Kitâbü Cemhereti'l-Lüğa*, I-IV, Bağdat, 1345, III,250; ez-Zebidî, Muhammed Murtaza, *Tâcu'l-Arûs*, I-X, Beyrut, X, 150;

istek, irade, içinden gelmek, tevekkül⁴, bir nesneyi seçmek, ikbal⁵ yani yaklaşmak ve yönelmek, itaat ve boyun eğmek⁶ gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca sevmek ve kabul etmek⁷ manasına gelen rızayı şu şekilde tarif etmemiz mümkündür; "**İstek ve irade ile tercih edilip seçilen şeyden hoşnut olmak ve o şeyi sevip kabul etmektir**".

Rızanın zıddı (السخط) 'tir⁸. Mastarı es-sehat veya es-süht (السخط) olarak gelen kelime Kur'an'da dört ayette yer almaktadır. Kerih görmek, bir şeyde bulunan kerahiyet, gazap, bir şeyde rızanın olmaması⁹ demektir. es-Süht/es-sehat (السخط), cezalandırmayı gerektirecek şekilde öfkelenmek ve kızmaktır. Özellikle Cenab-ı Allah ile ilgili olarak kullanılması durumunda cezalandırma manasındadır¹⁰. es-Süht tabiri, ancak kişinin kendisinden daha büyük birisinden meydana gelen bir gazab ve kırgınlık için kullanılabilir bir özelliğe sahiptir¹¹. Rızanın zıddı olduğuna göre es-süht'ü; "**İstek ve irade ile tercih edilip seçilen şeyden hoşnut olmamak, kabul etmemek, o şeye gazap etmek, öfkelenmek ve kızmaktır**" tarzında tanımlayabiliriz.

Kur'an'da Rıza Kavramının Kullanılışı

Kur'an'da rıza kavramı, çeşitli manalarda kullanılmaktadır. Aslında bu kavramın Kur'an tarafından genel olarak Allah'ın razı olması, kulun razı olması manasında kullanılmakla beraber dünya hayatı, hayat, salih amel, sa'y, din ve yer kelimeleriyle birlikte geçtiği görülmektedir.

İbni Manzûr, Cemalüddin Muhammed b. Mükrim, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Beyrut, 1956, XIV, 323.

² Fîrûzâbâdî Tahir Muhammed b. Yakub, *Kâmûs Tercemesi*, (Terc. Âsım Efendi), İstanbul, 1304, IV, 981.

³ Fîrûzâbâdî, a.g.y.; Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed Ragıp el-İsbehânî, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân* Beyrut, 197.

⁴ Sâmi, Şemseddin, *Kamûsu Türkî*, İstanbul, 1313, 665; Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1970, 891.

⁵ *Kâmûs Tercemesi*, a.g.y.

⁶ el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbü'l-Lüğa*, Kahire, 1964, XII, 64.

⁷ İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XIV,324.

⁸ Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed el-Ferâhidî *Kitâbü'l-Ayn*, I-VIII, Beyrut, 1988, IV, 192; İbn Fâris Ebu'l-Hüseyin Ahmed, *Mekâyisü'l-Lüğa*, I-VI, Beyrut, 1411, II, 402.

⁹ İbni Manzûr, a.g.e., VII, 312-313.

¹⁰ İsbehânî, *el-Müfredât*, 227.

¹¹ el-Hemazânî Abdurrahman b. İsa b. Hammâd, *Kitâbü Elfâzi'l-Kitâbiyye*, Beyrut, 1911, 30.

I-Allah'ın Rızâ olması

a- Allah'ın Rızâ Olması ve Allah'tan Rızâ Olmak

Bazı ayetlerde rıza kavramı çerçevesinde hem Allah'ın kuldan hem de kulun Allah'tan rızâ olmasından bahsedilmektedir. Bu formda yani Allah'ın ve kulun rızasının birlikte geçtiği dört ayet bulunmaktadır¹².

Buna göre rıza iki çeşittir; İlki, Allah'ın kulundan rızâ olması ve O'nun kuluna sevap ve nimet vermesi ile ikramda bulunmasıdır. Böylece Allah, kendisine itaat eden ve günahlardan kaçınan kimselerin amelinden rızâ olmuştur¹³. Aynı zamanda ayetlerde, Allah'ın söz konusu kişilerden, ihlâslı amelleri neticesinde rızâ olduğu da belirtilmiştir¹⁴. Rızanın diğer türü ise kulun Allah'tan rızâ olmasıdır¹⁵. Kul da kendisine olan dini ve dünyevi nimetlerinden¹⁶ ve sevap vermesinden¹⁷ dolayı Allah'tan razıdır. Kısacası, Allah onların fiillerinden, onlar da O'nun verdiği karşılıktan rızâ olmuşlardır¹⁸.

Ayetlerde önce Allah'ın rızâ oluşu hemen ardından da kulun rızâ oluşu anlatılmaktadır. Sıralamada öncelik Allah'a aittir. Çünkü Allah'ın rızâsı kulunkinden öncedir¹⁹. Allah'ın bir kulundan rızâ olması için o kişinin, O'nun hoşnut olacağı hal ve hareketler sergilemesi gerekmektedir. Zira hareketin bulunmadığı bir yerde değerlendirme veya karşılık da olamaz. O yüzden insan, önce rıza hususundaki ihlâs ve samimiyetini ortaya koyacak ve neticede de Allah'tan istediği karşılığı alacaktır. Aslında öncelik Allah'a ait olmakla birlikte gerçekleşme açısından bakıldığında rıza ard arda işlemektedir. Yani birincil tarafın rızasının varlığı diğer tarafın rızasını oluşturmaktadır. Ayetlerde Kur'an bize rızanın iki tarafı olduğunu ve ilkinin varlığının ikincisinin varlığına sebep olduğunu bildirmektedir.

¹² Mâide (5), 119 (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ) Fevbe (9), 100 (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ) Mücâdele (58), 22 (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ) Beyyine (98), 8 (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ)

¹³ et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Tevîli'l-Kur'ân*, Beyrut, 1992, V, 142.

¹⁴ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 658.

¹⁵ el-Hucvirî, Ali b. Osman Cüllâbi, *Keşfü'l-Mahcûb*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1982, 284.

¹⁶ ez-Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vil*, 2.Basım, Beyrut, 2005, 447.

¹⁷ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 658.

¹⁸ İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XIV, 324.

¹⁹ el-Hucvirî, *Keşfü'l-Mahcûb*, 284.

şefkatlidir."²⁶ buyrulmaktadır. Bu ayet, müşriklerin yakalayıp işkence ettiği bazı sahabeler hakkında inmiştir²⁷. Sözü edilen sahabeler inançlarından vazgeçmeyerek ölümü bile göze almışlardı. Ayette onların söz konusu davranışlarının Allah'ın rızasını kazanmak için olduğu belirtilmektedir. Nitekim davranışlar bazında insan kendini ya nefsanî tutkularını gidermeye ya da Allah'ın rızasını kazanmaya adar. Bu da insan davranışları hakkında iki ölçü sunar ki kendini ön plana alan fert, kişisel çıkarlarına yönelirken, Allah'ı esas alan ise O'nun rızasını kazandıracak davranışlara yönelir²⁸. İşte bahsedilen bu kişiler, hayatları pahasına da olsa ikinci ölçüyü esas almışlar ve Allah'ın rızasını kazanmışlardır. Bu öylesine önemlidir bir tercihtir ki, Allah'ın rızasına uymak için gerekirse bütün şahsî menfaatler terk edilebilir²⁹. Böylece ayette insanın, kendini feda etmesinin Allah'ın rızasına ulaşmanın yolu olduğuna işaret edilmektedir³⁰.

Konuyla ilgili diğer bir ayette; **"Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki, bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir."**³¹ buyrularak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu hakkında bir benzetme yapılmaktadır. Bu niyetle harcama yapanlar, ilk olarak Allah'ın rızasını talep etmekte, ikinci olarak da nefislerini buna alıştırmaktadırlar. Çünkü Allah'ın rızasını elde etmek için tekrar tekrar infakta bulunmak kişide bir alışkanlık halini alır ve bu husus ayette **'tesbîte'n min enfüsihim'** olarak geçmektedir³². Ayrıca bu tabire, istenen karşılığın sırf Allah'tan beklendiğinin tesbit edilmesi anlamı da verilmektedir³³.

26 وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

27 er-Râzi, Fahreddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, *Mefâtihu'l-Ğayb*, İstanbul, 1307, II, 283; el-Kurtubî, Ebu Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmi'l- Kur'âni'l-Kerim*, Kahire, 1952, III, 20–22.

28 *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*, D.İ.B. Ankara, 2006, I, 322—323.

29 Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı, Meal-Tefsir*, (çev. Cahit Koytak, Ahmed Ertürk), İstanbul, 1999, 60.

30 Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, 2. Basım, İstanbul, 2003, II, 541–543.z

31 Bakara (2), 265 نَامُوا لَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَمَنْ يَشْرِهِ نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ فَآتَتْ أَكْثَرَهُمْ مَضْعِفِينَ فَمَنْ لَمْ يُجِبِلْهَا وَابِلٌ فَطُلٌّ وَاللَّهُ بِمَاتِعَةٍ لَّمُونَ بَصِيرٌ

32 er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, II, 504.

33 Yıldırım, Celal, *İmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, İzmir, 1986, II, 752.

Ayetten çıkarılan bir başka sonuç da Allah'ın rızasını kazanma yolunun, Allah'ı merkeze alan bir niyetle infakta bulunmak olduğudur.

Allah'ın rızasını elde etmek için neler yapılabileceğini bildiren ayetlerden biri de; **"Bir sadaka vermeyi yahut iyilik yapmayı yahut da insanların arasını düzeltmeyi emredenleri hariç, onların aralarındaki gizli konuşmaların çoğunda hiçbir hayır yoktur. Kim bunları sırf Allah'ın rızasını kazanmak için yaparsa, biz ona büyük bir mükâfat vereceğiz."**³⁴ mealindedir. Burada izin verilen gizli görüşme ve fısıldaşmaların hangi konuda, ne niyetle yapılabileceğine değinilmektedir. Sadaka, iyilik ve insanların arasını düzeltmek eğer Allah'ın rızasını kazanmak için olacaksa gizli görüşmelerin mahzuru yoktur. Yani yapılan davranışları belirleyen niyettir. Niyet Allah rızası olunca davranış da doğal olarak kabul edilebilir hale gelmektedir.

"..Onların, rükû ve secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün.."³⁵ ayetinde de müminlerin rükû ve secdelerinin, inkârcı ve riyakâr kimselerinkinden farklı olduğu açıklanmaktadır³⁶. Çünkü müminler rükû ve secdelerini yaparken de Allah'ın rızasını amaçlarlar.

Kur'an farklı konulara değinirken, niyetin ve amacın Allah rızası olmasına yaptığı vurgusunu değiştirmemektedir. Allah'ın rızasını istemenin yanı sıra ona uymak da ayrı bir önem arz etmektedir. Kur'an'da bu husus üç yerde geçmekte ve Allah'ın rızasına tabi olanların hallerinden söz edilmektedir. İlki Maide suresinde; **"Allah, onunla rızası peşinde olanları selâmet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir."**³⁷ mealindeki ayette, Allah'ın, rızasına uyanları selamet yollarına ardından da hidayete ilettiği anlatılmaktadır. Ayetin ifadesinde iki husus öne çıkmaktadır. Öncelikle ayette geçen **'Selamet Yolları'** tabiri ile ne kastedildiği önemlidir. Selam kelimesinin, Allah'ın güzel isimlerinden biri olduğu ve bundan dolayı maksadın da Allah'ın yolları olduğu belirtilmiştir³⁸. Selamet yolları; 'her türlü afetten, korkulacak şeylerden uzak, güvenliğe kavuşturacak olan selamet yurdu yani cennete götüren esenlik yollarıdır' şeklinde açıklandığı gibi 'Allah'ın

³⁴ Nisâ (4), 114 وَأَيُّهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ لِيَّ جَسِيئَةً فِي أَكْثَرِ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحِ بَيْنِ النَّاسِ وَمَنْ يَعْفَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُوْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

³⁵ Fetih (48), 29 جَنَّاتٍ رَّيَتْهُنَّ أَنْهَارٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا

³⁶ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ġayb*, VII, 579.

³⁷ Mâide (5), 16 اتَّبِعْ رِضْوَانَهُ سُبُلَ مَدِينِ السَّلَامِ إِلَّاهُ يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَهُدًى وَرِضْوَانًا

³⁸ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Ankara, 1995, III, 189.

dini yani İslam' olarak da yorumlanmıştır.³⁹ İkinci olarak da Allah'ın rızasına uyanların, selamet yollarına ulaşmalarının yanı sıra aydınlığa çıkarılmaları ve hidayete ermelerinden bahsedilmektedir. Böylece her yol ayrımında bu aydınlıkla, güvenli yolun hangisi olduğunu bilecekler böylece tüm yanlışlardan emniyette olacaklardır⁴⁰. Tabii buna ulaşmanın yolu Allah'ın rızasını kazanma niyetine sahip olmaktır⁴¹.

Allah'ın rızasına uymanın konu edildiği diğer ayetlerde de Allah'ın rızasına tabi olmanın, O'nun lütfuna nail olmaya⁴² ve cennete girmeye⁴³ sebep olduğu bildirilmektedir. Gerek Allah'ın rızasını istemek gerekse Allah'ın rızasına tabi olmak birbiriyle bağlantılı iki nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan önce Allah'ın rızasını isteyecek, arayacak ardından da Allah bu niyette olan kişiye istediğini verecektir. Allah'ın rızasına talip olmadan ona uymak da mümkün değildir. Dolayısıyla Kur'an, davranışlarımızda hem niyetin hem de hedefin Allah'ın rızası olması gerektiğini vurgulamaktadır.

c- Allah'ın Razı Olduğu Kimseler

Kur'an'da rıza kavramı bağlamında üzerinde durulması gereken önemli bir konu da Allah'ın razı olduğu kimselerin kimler olduğudur. Kur'an, çeşitli yerlerde bu sorunun cevabını bizzat kendisi vererek meseleyi açıklığa kavuşturmuştur.

Öncelikle Kur'an'da *rıza* ile *iman* arasında bir bağlantı kurulmakta ve Allah'ın iman edenlerden razı olduğu bildirilmektedir⁴⁴. Ayetlerde bunun

³⁹ el-Kurtubi, *el-Câmi*, VI, 118.

⁴⁰ Mevdûdi, Ebu'l-Alâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, İstanbul,1986, I, 413.

⁴¹ Bayraktı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında*, V, 543.

⁴² *بِإِذْنِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ لَمْ يَأْتِكُمْ سُلْطَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَكُلُوا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمْ وَلَا تُسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ فِي دِينِهِ وَلَا فِي دِينِ آخَرٍ وَلَا تَكْفُرُوا بِهِ إِنَّ اللَّهَ فَضْلُ الْعَالَمِينَ* (Al-i İmrân (3), 174) عَظِيمٍ

⁴³ *بِإِذْنِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ لَمْ يَأْتِكُمْ سُلْطَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَكُلُوا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمْ وَلَا تُسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ فِي دِينِهِ وَلَا فِي دِينِ آخَرٍ وَلَا تَكْفُرُوا بِهِ إِنَّ اللَّهَ فَضْلُ الْعَالَمِينَ* (Al-i İmrân (3), 162)

⁴⁴ *بِإِذْنِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ لَمْ يَأْتِكُمْ سُلْطَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَكُلُوا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمْ وَلَا تُسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ فِي دِينِهِ وَلَا فِي دِينِ آخَرٍ وَلَا تَكْفُرُوا بِهِ إِنَّ اللَّهَ فَضْلُ الْعَالَمِينَ* (Mücadele (58), 22) هُمْ أَوْ إِخْوَانِهِمْ أَوْ عَشِيرَتِهِمْ أَلَا إِنَّمَا وَدَّعِينَا اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الَّذِي تَرْتَابُونَ إِنَّ اللَّهَ خَالِصٌ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ فَضْلٌ عَلِيمٌ

بِإِذْنِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ لَمْ يَأْتِكُمْ سُلْطَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَكُلُوا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمْ وَلَا تُسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ فِي دِينِهِ وَلَا فِي دِينِ آخَرٍ وَلَا تَكْفُرُوا بِهِ إِنَّ اللَّهَ فَضْلُ الْعَالَمِينَ (Beyyine (98), 8) هُمْ أَوْ إِخْوَانِهِمْ أَوْ عَشِيرَتِهِمْ أَلَا إِنَّمَا وَدَّعِينَا اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الَّذِي تَرْتَابُونَ إِنَّ اللَّهَ خَالِصٌ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ فَضْلٌ عَلِيمٌ

mükâfatının cennet olduğu da açıklanmaktadır. Bir diğer ayette de *takva* ve *rıza* arasındaki irtibata değinilmektedir⁴⁵. Bu irtibat, Allah'ın rızasına takva esası üzerine kurulu işlerle erişilebileceği⁴⁶, böylece de hayırlı bir insan olma derecesine ulaşılacağıdır. Yani takva niyeti ile hareket etmek rızaya sebep olmaktadır. Ayrıca ayette takva ve rızanın tersi bir tavır içinde bulunan kişilere işaret edilerek bir karşılaştırma yapılmaktadır. Buna göre takvaya sahip olmayan rızaya da nail olamayacak ve bu da onu cehenneme götürecektir. *Rıza* ile *şefa'at* arsında ilişki kurulan iki ayet⁴⁷ ise ancak Allah'ın razı olduğu "La ilahe illallah" sözüyle⁴⁸ ve dolayısıyla onun anlamınca hareket etmenin şefaate sebep olacağı tarzında yorumlanmaktadır. İbni Abbas da kelime-i şehadet getirenlerin şefaate nail olacağı görüşündedir⁴⁹. Bunlar, dünyada Allah'ın dinine rıza göstermiş, günahları olsa da imanları olup O'nun rızasını kazanmış kimselerdir⁵⁰. Bir başka ayette ise Meleklerin şefaatine değinilmektedir⁵¹. Onların şefaati ancak Allah'ın izniyle ve O'nun razı olduğu kimseler içindir. Hatta ayetin manasının hem şefa'at edecek hem de şefa'at edilecekler için düşünülebileceği de belirtilmiştir⁵².

Konuyla ilgili ayetlerden birinde de "**doğrular**"ın yani "La ilahe illallah" sözüne sadık olanların, Allah'ın rızasını kazanan kişiler olduğu bildirilmektedir. Kur'an, Allah ile kul arasında gerçekleşen karşılıklı rızayı büyük bir başarı olarak isimlendirerek mükâfatlarının da cennet olduğunu haber verir⁵³. Allah'ın razı olduğu bir başka grup da İslam'ı ilk kabul eden Muhacir ve Ensar ile onlara

45 'Tevbe (9), 109 نَاسٍ بَدِيئًا أَنَّهُ عَلِمَ تَقْوَىٰ مِنَ الْإِلْمِ وَمَرَضًا وَسَأَلْنَا خَبِيرًا أَنَّهُ عَلِمَ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّاهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

46 *Kur'an Yolu*, III, 62.

47 Tâhâ (20), 109 يَوْمَ مَلَأْنَا لَهُمُ الْقُلُوبَ لِيُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ لِيَعْلَمَ أَنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ وَكَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ وَكَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ وَكَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ وَكَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ

48 el-Kurtubî, *el-Câmi*, XI, 247.

49 el-Kurtubî, *el-Câmi*, XI, 281.

50 *Kur'an Yolu*, III, 674.

51 Necm (53), 26 سَمَوَاتٍ لَا تَعْلَمُ كَيْفَ يَخْرُجُ مِنْهُمُ الْمَلَائِكَةُ إِنِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ وَيُرْضَىٰ

52 Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 316.

53 Mâide (5), 119 قَالَ اللَّهُ هَٰلِكًا يُدْوَ قَوْمًا بِأَيْدِيهِمْ يَهْتَفِعُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ لِيَبْلُغُوا إِلَىٰ آلِهِمْ لِيَرْجِعُوا إِلَيْهِمْ وَيَرْتَدُّوا أَعْنَافًا وَاللَّهُ عَزِيزٌ عَلِيمٌ فِيهَا أَبْدَارُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

iyilikle uyanlardır⁵⁴. Bu kişiler; evlerini, yurtlarını, mal ve yakınlarını terk etmeleri, Allah'tan başka dayanakları olmadığı halde yabancı bir ülkeye göç etmeleri, Allah ve dini uğruna her şeylerini feda etmekten çekinmemeleri sebebiyle rıza mertebesine ulaşmışlardır⁵⁵. Burada kulun, Allah'ın rızası için göze aldığı hususlar dikkat çekmektedir. Bu ayetle önceki arasında bazı benzerlikler de vardır. İlk olarak; ikisinde de mükâfat olarak cennetten bahsedilmektedir. İkinci olarak da her ikisinde de büyük başarı söz konusudur. Neticede Allah, yapılan fedakârlıklara karşılık olarak onlardan razı olmuş ve onlar da Allah'tan razı olmuşlardır.

Allah'ın razı olduğu bir diğer grup Rıdvan biatine katılanlardır⁵⁶. Kur'an, rıza mertebesine ulaşanlarla ilgili olarak biate katılanlardan bahsetmektedir⁵⁷. Hudeybiye'de hayatları pahasına da olsa Hz. Peygamberi destekleyeceklerine, savaştan kaçmayacaklarına yemin eden sahabeler rızaya nail olmuşlardır⁵⁸. Bu biate katılanlar o gün sadece ilahi rızayı kazanma niyetiyle Rasulullah'ın davetine olumlu cevap vermişlerdir⁵⁹.

Allah'ın razı olduğu kimselerden bahsedilen bir ayette Hz.Zekeriyya'nın duası da yer almaktadır⁶⁰. Burada o, Allah'tan kendisine ve Yakub hanedanına varis olacak bir çocuk istemektedir. Onun varisinin olmasından kastı, mallarına mirasçı olmak değil, Hz. Yakub'un soyu olan İsrail oğullarının misyonuna, peygamberliğin geride bıraktığı geleneğe ve ahlaka varis olmak ve onların gittiği doğru yolu takip etmektir⁶¹. İsteddiği varisin razı olunan kişi olması, ahlaki ve davranışları açısından razı olunan biri olmasıdır⁶². Neticede Hz. Zekeriyya'nın duası kabul edilmiş ve Hz. Yahya dünyaya gelmiştir. Kur'an Hz. Yahya'yı bu konuda adeta bir örnek olarak sunmuştur. Razı olunan kul olma konusunda bir

54 'Tevbe (9), 100 السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُحَاجِرِينَ وَالْعَنَاقِبُ الَّذِينَ آمَنُوا بِإِسْلَامِهِمْ مِنْ قَبْلِهِمْ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَدَدَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ هُمْ فِيهَا يَدْعُونَ الْأَبْدَانِ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

55 Yıldırım, *İlmin Işığında*, V, 2584.

56 el-Kurtubî, *el-Câmi*, XVI, 274.

57 Fetih (48), 18 نِ الْمُؤْمِنِينَ الْقَدِيمِ وَالْقَدِيمِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لَكَ اللَّهُمَّ شَجَرَةً فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَانزَلَ السَّيِّدَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

58 *Kur'an Yolu*, V, 75.

59 Yıldırım, *İlmin Işığında*, XI, 5716.

60 Meryem (19), 6 يَرْثِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا

61 *Kur'an Yolu*, III, 589.

62 el-Kurtubî, *el-Câmi*, XI, 82.

diğer örnek de Hz. İsmail'dir⁶³. Kur'an Hz. İsmail'in, kendisinden razı olunan bir kimse olduğunu bildirmektedir.

Ayetlerden anlaşılmaktadır ki, rıza çeşitli konularla sıkı irtibatı olan bir kavramdır. Öncelikle Allah'a iman, rızanın sebebidir. Allah, iman edenlerden razı olmaktadır. İman, rızanın olmazsa olmaz şartıdır. Zaten salih amel işleyenler de Allah'ın razı olduğu kimselerdir. Bu da rızanın ikinci önemli şartının, salih amel işlemek olduğunu ortaya koymaktadır. Zaten ayetlerde hem iman hem salih amel birlikte geçmektedir.⁶⁴ Aynı zamanda sözü edilen salih amellerin neler olduğu; doğruluk, takva, hicret, biat gibi örnekler verilerek açıklanmaktadır. Tabii bu bağlamda iman eden ve salih amel işleyenlerin, Allah'ın rızasını kazananlar olduğunu söylemek kaçınılmazdır.

d-Allah'ın Rızasını Kazanmanın Mükafatı

Allah'ın rızasını kazananların mükâfatı da ayetlerde yer alan konulardan biridir. Önceki örneklerde geçtiği üzere, Allah'ın rızasını kazananların alacakları mükâfat, çok net bir biçimde cennet olarak açıklanmaktadır. Ancak ayetlerde cennetin yanı sıra cennetteki diğer mükâfatlardan da söz edilmektedir. Bu mükâfatlar da Kur'an tarafından rıza, rahmet, mağfiret ve tertemiz eşler şeklinde sayılmaktadır. Dikkat çeken önemli bir husus da Allah'ın rızasını kazananlara yine Allah'ın rızasının mükâfatı olarak vaat edilmesidir. Kur'an'ın *Rıdvan* kelimesiyle ifade ettiği bu ödül, dört ayette yer almaktadır. Bu ödül bir ayette *rıdvan* ve *mağfiret*⁶⁵, bir ayette *rıdvan* ve *tertemiz eşler*⁶⁶, birinde *rıdvan* ve *rahmet*⁶⁷ ve diğerinde sadece *rıdvan*⁶⁸ olarak belirtilmektedir. Tabii her birinde cennet mükâfatı geçmekle birlikte bunların ayrıca anlatılması önemlidir.

Rıdvan, رضى kökünden mastardır⁶⁹ ve Allah'a ait olduğunda en büyük rızaya verilen addır⁷⁰. Rıdvan Allah'a nispet edilince en üstün nimet olarak anlaşılmalıdır. Böylece *Rıdvan*, Allah'a has rızanın özel ismi olmaktadır. Allah'ın

⁶³ Meryem (19), 55 وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

⁶⁴ Beyyine (98), 8 وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلِيَّ بِالصَّالِحَاتِ وَكَانَ وَعْدًا رَّبِّهِ مَرْضِيًّا

⁶⁵ Hadid (57), 20 وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ

⁶⁶ Âl-i İmrân (3), 15 وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ

⁶⁷ Tevbe (9), 21 يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ

⁶⁸ Tevbe (9), 72 وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرَ

⁶⁹ el-Kurtubi, *el-Câmi*, IV, 37.

⁷⁰ ez-Zebidî, *Tâcu'l-Arûs*, X, 150.

razı olduğu kullarına mükâfat olarak vereceği *Rıdvan*, Cennet ehlinin ikramlarının en üstünüdür⁷¹. Bu husus Peygamberimiz tarafından da şu şekilde dile getirilmiştir: "Yüce Allah onlara; Size daha fazla vermemi istediğiniz bir şey var mı?" diye soracak. Onlar da ;"Rabbimiz, bundan daha üstün herhangi bir şey olabilir mi?" diyecekler. Allah;"Benim rızam. Size azap etmeyeceğim."buyuracak"⁷². Hadiste de görüldüğü gibi Allah'ın rızası her şeyden daha üstündür. Çünkü bir amaca vesile olan şey, ondan daha değerli ve önemli olamaz. Allah'ın rızasını kazanmak da vaat edilen cennet nimetlerine erişebilmenin aracı olsaydı, o takdirde bu nimetlerin daha önemli olduğu sonucuna ulaşılırdı⁷³. Bunun sebebi de ruhani ve manevi mutlukların, maddî mutluluklardan daha mükemmel ve kıymetli olmasından kaynaklanmaktadır⁷⁴. Aynı zaman da Allah'ın rızasını kazanmadan cenneti kazanmak da mümkün değildir.

Rıdvan, mükâfat olarak rahmet kelimesiyle de kullanılmıştır⁷⁵. Râzî, bu ayetin pek çok yüksek makamı ihtiva ettiğini ve o makamların en şereflişinden en aşağışına doğru sıralandığını bildirir. Ona göre, birinci mertbe; en kıymetli ve en yüce olandır, o da rahmet ve rıza müjdesidir. Bu, tazim ve yüceltmenin Allah tarafından olması demektir⁷⁶. Müjde konusu olan nokta, Allah'ın rahmeti ve rızasıdır. *Rıdvan*'ın mağfiret ile beraber geçtiği ayette⁷⁷ ahiretteki karşılık için iki seçenek sunulmakta; karşılığın ya bir azap ya da bir mağfiret ve rıza olduğu açıklanmaktadır. Dünya ve ahiretin karşılaştırıldığı aynı ayette asıl kalıcı olanın ahiret olduğu da vurgulanmaktadır. *Rıdvan*, bir yerde de tertemiz eşler mükâfatıyla birlikte ifade edilmektedir⁷⁸. Razi sevabın iki rükünü olduğu noktasına dikkat çekerek, birincisinin menfaat, ikincisini tazim olduğunu bildirir. O, tazimin Rıdvan olduğunu da ekler⁷⁹. Bu takdirde tertemiz eşler de menfaat

⁷¹ el-Kurtubî, *el-Câmi*, IV, 38.

⁷² Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981, Tevhid, 38, Rikak, 51; Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981, Cennet, 9.

⁷³ *Kur'an Yolu*, III, 34.

⁷⁴ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, IV, 695.

⁷⁵ Tevbe (9), 21 يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَازِعِمٌ مُّقِيمٌ

⁷⁶ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, IV, 607.

⁷⁷ Hadid (57), 20 وَفِي الْأَخِرَّةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ

⁷⁸ Âl-i İmrân (3), 15 وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ

⁷⁹ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, 261.

olmaktadır. Cennetliklerin bu devamlı nimetlerin yanında Allah'ın kendilerinden razı olduğunu bilmeleri, nimetlerden kaynaklanan sevinci daha da arttırır⁸⁰.

Allah'ın razı olduğu kullar ve mükâfatları bağlamında Fecr suresinde **"Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!"**⁸¹ buyrulmaktadır. Hz. Peygamber, bu sözü meleğin ölüm anında kişiye söyleyeceğini bildirmiştir⁸². Razi, bunun mümin kula ya Allah'ın Hz. Musa ile dünyada konuştuğu gibi bizzat konuşması ya da melek vasıtasıyla kuluna hitap etmesi olduğunu söylemektedir. Kul Allah'ın kendisine verdiği mükâfattan razı, Allah da kulun dünyada yaptığı amellerden razıdır⁸³. Ayette geçen merdıye kelimesi, 'Allah katında' manasındadır⁸⁴. Unutmamak gerekir ki Allah'ın emir ve yasaklarının, öğüt ve tavsiyelerinin hepsi rıza mertebesiyle iç içedir⁸⁵. Zaten, Allah'ın gönderdiği vahyin ortaya koyduğu kural ve prensipler, temelde yine Allah'a itaate racidir. Allah'a itaat ise O'nun rızasını kazandıran bir eylemdir. Böylece Cenab-ı Allah, kullarının daima rıza mertebesinde bulunmalarını istemektedir.

Allah'ın rızası, her mutluluk ve başarının sebebidir. Zira kullar, bu yüzden tazime ve ikrama nail olmaktadır. İkram ise sevap türlerinden daha büyüktür⁸⁶. Bütün bunlar, rızanın Allah'ın kullarına bir ikramı olduğunu ve bu ikramın tüm diğer nimetlerden ayrı bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ayetlere göre, ahiret hayatındaki ödüller ve Allah'ın rızasının kazanılması, gelişigüzel bir beklenti değildir. Bütün eylemler ve bunların kaynağı olan niyetler, Allah'ın değerlendirmesine tabidir⁸⁷. O, kullarının niyetlerinden, amellerinden ve hareketlerinden haberdardır ve onları hakkıyla değerlendirip, rızasını kazananları tespit eder⁸⁸. Allah'ın bu tespitinin geri dönüşümü yine kullarının menfaati içindir.

Buraya kadarki açıklamaların ışığında razı olmak ifadesini hem Allah hem de kul yönünden değerlendirebiliriz. Sonuç olarak rızanın, Allah ile kul arasında var olması gereken bir irtibat ve her iki tarafın da memnuniyetini sağlayan bir durum ve hal olduğu anlaşılmaktadır. Allah, Kur'an'da rıza kavramını öncelikle

⁸⁰ er-Râzi, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, 261.

⁸¹ Fecr (89), 28 *إِرْجِعْ عِيَالِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً*

⁸² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 581.

⁸³ er-Râzi, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, VIII, 570.

⁸⁴ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1202.

⁸⁵ Yıldırım, *İlmin Işığında*, XIII, 6790.

⁸⁶ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 442.

⁸⁷ *Kur'ân Yolu*, I, 518.

⁸⁸ Mevdüdi, *Tefhîm*, I, 213.

ve özellikle kendi rızası çerçevesine oturtmuştur. Yani rızanın temel vurgusu Allah'ın razı olmasına yöneliktir. Allah'ın bir kulundan razı olması, O'nun o kulundan düşünce, söz veya davranış olarak memnun olmasıdır. Allah, kulunun bu üç noktadaki amelinin beğendiğinde o kişiden bunu kabul ettiğini rıza kavramıyla dile getirmektedir. Dolayısıyla Allah, kimin inanç, söz, fiil ve davranışını beğenirse ondan razı olmaktadır. Tabii O'nun razı olması için kulun bunu istemesi de gerekir. Bu da Allah'ın rızasını kazanmada en önemli etkenin niyet olduğunu göstermektedir. Kişi, rızayı kazanma niyetiyle harekete geçtiğinde bu amacına ulaşmaktadır. Allah'ın rızasını kazanmak aynı zamanda O'nun sevgisini kazanmaktır. Zira sevgi, rızanın içinde kendiliğinden bulunan bir hususiyettir. Razı olmak ifadesinin diğer tarafı da kula yönelik olmasıdır. Yani kul da Allah'tan razı olmaktadır. Burada yine merkezde Allah yer almaktadır. Bir kulun Allah'tan razı olması, Allah'ın kendisi için var kıldığı ya da yarattığı her şeyi içtenlikle kabul etmesi ve memnun olmasıdır. Bu noktada kul, Allah ile olan bağını en üst seviyeye çıkarmaktadır. Çünkü ayetlerin de işaret ettiği gibi rıza, Allah ile kul arasında bulunan karşılıklı bir iletişimdir. Allah'tan razı olan kişi, Allah'ın takdir ettiği her şeyin kendisi için hayırlı olduğu düşüncesiyle tam bir teslimiyete sahiptir. Kısacası razı olmak tabiri Allah ve kul arasında karşılıklı memnuniyet, sevgi, kabul ve samimiyetin diğer adıdır.

e-Allah'ın Razı Olmadığı Kimseler ve Durumları

Allah'ın razı olmadığı kimselerin başında inkârcılar gelmektedir. Ayette;**"Eğer nankör lük ederseniz, şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının nankörlük etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur..."**⁸⁹ buyurulmaktadır. Ayet aslında konu ile ilgili en önemli ayetlerden biridir. Her ne kadar hiç kimsenin imanı kendisine fayda ve hiç kimsenin inkârı kendisine zarar vermese de Allah, küfre/inkâra razı değildir⁹⁰. Allah merhameti gereği kullarının iman edip kurtuluşa ermelerini ister. O'nun rızası bundadır⁹¹. Bu, Allah'ın kulları için küfrü sevmemesi ve tasvip etmemesidir. Çünkü küfür, insanlara zararlıdır. Ayette Allah'ın küfre razı olmadığı ancak şükre razı olduğu haber verilmektedir. Burada küfrün karşıtı olarak iman değil, şükür kavramı kullanılmıştır. Böylece küfrün nankörlük, şükürün ise iman olduğu anlaşılmaktadır⁹². Şükür söz, inanç ve amelden mürekkep bir haldir. Söz, nimeti ikrar etmek; inanç, o nimetin

⁸⁹ Zümer (39), 7 **إِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ ۚ وَلَا يَذُرُّ كُفْرًا إِلَّا ذُرًّا عَذَابًا لِّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَأَنَّ تَشْكُرُوا يَرَاهُ لَكُمْ**

⁹⁰ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VII, 234.

⁹¹ *Kur'an Yolu*, IV, 601.

⁹² Mevdüdi, *Tefhîm*, V, 95.

II-İnsanların Rızâ Olması

Kur'an'da Allah'tan başka kimselerin rızasından da bahsedilmektedir. Bunların başında Hz. Peygamberin rızası gelmektedir. Ayrıca ayetlerde diğer insanların rızasından da söz edilmektedir.

a-Hz. Peygamber'in Rızası

Kur'an'da Allah'ın rızasından başka, Hz. Peygamberin rızasından da bahsedilmektedir. Bu konuda beş ayet yer almaktadır. Bunlardan ikisinde Allah'ın, peygamberini hoşnut etmesi anlatılmaktadır. Bakara suresinde, kiblenin Kabe'ye çevrilmesinin anlatıldığı ayette; "**(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz...**"¹⁰² buyrulmaktadır. Rasulullah, Beyt-i Makdis'e doğru on altı ya da on yedi ay süreyle namaz kılmıştır. O, Kiblenin Kabe'ye döndürülmesini istiyordu¹⁰³. Burada razı olma, '**seveceğin ve meyledeceğin**' anlamına gelmektedir. Çünkü Kabe, yaratılıştan gelen temayül sebebiyle, ona daha sevimli idi¹⁰⁴. Razı olma, istemek¹⁰⁵ anlamında da açıklanmıştır. Allahü Teâlâ böylece Rasulünün özlemine gerçekleştirerek¹⁰⁶ duasını kabul etmiştir. Çünkü onun gönlü ancak Kabe'ye yönelirse tatmin olacak ve bundan razı olacaktı. Bu da gösteriyor ki, Allah kulunun rızasını dikkate almaktadır¹⁰⁷.

Bir başka ayete de yine Allah'ın Hz. Peygamberi razı etmesinden bahsedilerek; "**Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de razı olacaksın.**"¹⁰⁸ buyrulmaktadır. Bu ayette Allah'ın; 'dünyada Bedir ve Mekke'nin fethiyle felah ve zafer vermesiyle, insanların gruplar halinde İslam'a girdiklerinde¹⁰⁹ ve 'ahirette de nimet ve lütuflarından vererek¹¹⁰ Peygamberini razı edeceği belirtilmektedir. Söz konusu ayetlerden Allah'ın, Rasulünü razı etmeye önem verdiği anlaşılmaktadır. Yani Kur'an Allah'ın da kullarını razı edeceğini, bunların başında Hz. Peygamberin geldiğini ortaya koymaktadır. Taha suresindeki "**O**

¹⁰² Bakara (2), 144 قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَمَّا لَئِيْنَاكَ قِبَلَةَ تَرَضَّيْهَا مَا

¹⁰³ el-Kurtubî, *el-Câmi*, II, 158.

¹⁰⁴ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, II, 22.

¹⁰⁵ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 23; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 102.

¹⁰⁶ *Kur'an Yolu*, I, 232.

¹⁰⁷ Bayraktı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında*, II, 281.

¹⁰⁸ Duhâ (93), 5 وَ لَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

¹⁰⁹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1208.

¹¹⁰ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 624.

hâlde, onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini hamd ile tespih et. Gece vakitlerinde ve gündüzün uçlarında da tespih et ki hoşnut olasın."¹¹¹ ayetinde de yine Hz. Peygamberin razı olmasından söz edilmektedir. Râzî, nimet hususunda yüksek derecelere çıkmasıyla, elde ettiği sevap ile ve şefaathı ile Rasulullah'ın razı olacağını belirtmektedir¹¹². Onun, yapmış olduğu amellere karşılık mükâfat elde edeceği de söylenmiştir¹¹³.

İki ayette ise hem Allah'ın hem de Rasulünün rızası beraber geçmektedir. Söz konusu ayetlerde Allah ve Rasulünün rızasının daha öncelikli ve daha hayırlı olduğuna işaret edilmektedir¹¹⁴. Ve bu gerçekten müminlere ait bir husus olarak açıklanmaktadır. Burada Allah'ın rızası ile Peygamberinin rızası iç içedir¹¹⁵. Yani her ikisinin rızası arasında bir bağlantı vardır ve bu, ayrılması mümkün olmayan bir sevgi bağıdır. Birinin razı olması, diğerinin razı olması demektir.

b-Diğer İnsanların Rızası

Diğer insanların rızası konusundaki ayet Rasulullah'ın eşlerinin rızasını aramasıyla ilgilidir¹¹⁶. Ayette Hz. Peygamberin helal olan bir şeyi kendi isteği ile değil de hanımları istediği için kendine haram kıldığı görülmektedir¹¹⁷. Böylece Allah'ın helal kıldığı bir şeyden eşleri için kendini mahrum etmesinin doğru olmadığı ona bildirilmektedir¹¹⁸.

İnsanların rızası ile ilgili dikkat çeken ayetlerden biri Yahudi ve Hıristiyanlar hakkındadır. Ayette; "**Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hıristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: "Allah'ın yolu asıl doğru yoldur." Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah'tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı**

¹¹¹ Bَحَّ بِخَاصِمِرِّدٍ رَعَىٰ بَلْبُكَ مَقْبَلَيْتَهُ وَلَطَمَ عَيْنَ الشَّمْسِ وَقَبَّلَ غُرُوبَهَا وَمِنْ أُنَائِ الْأَيْلِ (Tâhâ (20), 130
فَسَبَّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْتَضَىٰ

¹¹² er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ġayb*, VI, 121.

¹¹³ el-Kurtubî, *el-Câmi*, XI, 261.

¹¹⁴ وَرَسُوْلُهُ وَاَلْوَالِيَهُمْ اِيْمًا طَالِبِيْلَهُمْ سَالِيْمًا تَبَيَّنَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُوْلُهُ اِنَّا اِلٰى
نَبِيِّ اللّٰهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ اَحَقُّ اَنْ يَرْضَوْهُ اللّٰهُ اَكْبَرُ مِنْ اِيْمَانِكُمْ (Tevbe (9), 62; اغِبْوْنَ

¹¹⁵ el-Kurtubî, *el-Câmi*, VIII, 194.

¹¹⁶ لَمْ يَحْرَمْ مَا أَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ اَتَايْتُهُ عَلَي مَرْضَاتِ اَزْوَاجِكِ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَحِيْمٌ (Tahrîm (66), 1

¹¹⁷ Mevdûdî, *Tefhîm*, VI, 353.

¹¹⁸ *Kur'ân Yolu*, V, 402.

vardır."¹¹⁹ denilerek Yahudi ve Hıristiyanların, razı olmayacakları konunun ne olduğu anlatılmaktadır. Yahudi ve Hıristiyanlar Hz. Peygamberi kendi dinlerine çağınıyorlardı. Ayette geçen 'millet' kelimesi din anlamına gelmektedir¹²⁰. Ayrıca onların davet ettikleri din, heva ve hevesleri olarak da açıklanmıştır¹²¹. "Bu ayet, yanlışa meylederek kazanılacak bir kesimin rızasına karşılık, Allah'ın dostluk ve yardımının kaybedilmesi gibi büyük bir kaybın söz konusu olabileceğine işaret etmektedir"¹²². Onlar Hz. Peygamberden hoşlanmıyorlardı. Çünkü O, Hakkı açık bir şekilde ortaya koyup, dini kendi heva ve heveslerine göre değiştirmelerine fırsat vermiyordu¹²³.

Konuyla alakalı ayetlerden, rızanın Allah'a ait oluşunun önemi anlaşılmaktadır. Allah katında değerli olan, her hangi birinin veya grubun hoşnutluğunu kazanmak değil hidayet üzere olmaktır¹²⁴. Allah'ın rızasının olmadığı yerde başkalarının rızasını aramak Kur'an'ın mesajına aykırıdır. Rızanın karşılıklı sevgi akışı olduğunu düşünürsek, Allah'ın razı olmadığı bir konuda hakiki sevgiden söz etmek de imkânsız olacaktır. Böyle durumlarda ancak kişisel menfaatler, şahsi çıkarlar ve hevesler bulunur.

III-Razı Olma İle İlgili Diğer Konular

Kur'an-ı Kerim'de rıza kavramı, bazı durum ve konularla birlikte de yer almaktadır. Bunlar; dünya hayatı, hayat, salih amel, sa'y, din ve yer ile ilgilidir.

Dünya hayatına razı olma konusunda iki ayet vardır. İlki Tevbe suresinde yer almakta ve **"Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir."**¹²⁵ buyrulmaktadır. Ayet, havanın sıcaklığı ve hasad zamanı olması nedeniyle savaşı göze alamayarak¹²⁶

¹¹⁹ Bakara (2), 120 **يَا هُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَرَّتْ صَدْرِي بِمَا تَعْبُدُونَ مَلَّتْهُمُ قُلُوبُهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ لَأَنصَارًا**

¹²⁰ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 565; Ebu Ubeyde, Ma'mer b. el-Müsennâ et-Teymiyye, *Mecâzü'l-Kur'ân*, 2.Basım, 1970, I, 53.

¹²¹ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, I, 702.

¹²² Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında*, II, 208.

¹²³ Mevdûdî, *Tefhîm*, I, 95.

¹²⁴ *Kur'ân Yolu*, I, 1199.

¹²⁵ Tevbe (9), 38 **مَنْزُومًا لَكُمْ إِذِ الْخَالِفِيُّهُمُ لَكُلِّهِمْ أَنْفَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنَا قُلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَخْرَجَةِ إِلَّا قَلِيلًا**

¹²⁶ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, IV, 640.

Tebük gazvesine katılmayanlar hakkında nazil olmuştur. Yine burada, Hz. Peygamberden geri kalan ve savaşa katılmayanların tutumları açıklanmaktadır. Allah, dünya hayatındaki rahatı ahirete tercih etmelerinden dolayı onlara sitem etmektedir. Çünkü ahiret, ancak dünyada elde edilebilir¹²⁷. Ayrıca bunun yanı sıra müminler Tebük Gazvesine katılmaya teşvik edilmektedir¹²⁸. Dünya hayatına razı olanların anlatıldığı Yunus suresinde de, ahireti inkâr edenler konu edilmektedir¹²⁹. Ayette Allah'a kavuşma ümidi taşımamak, ahirete inanmamak anlamına gelmektedir¹³⁰. Burada inkârcıların özelliklerinin, yalnızca dünyevi lezzetlere dalmak ve onlarla yetinmek olduğu açıklanmaktadır¹³¹. Bir başka ayette de dünya hayatını ve orada sahip olunan şeylere razı olup da, onları Allah ve Rasülüne tercih edenlerden bahsedilmektedir¹³². Bu niteliklere sahip olanların fasıklar olduğu da belirtilmektedir.

Razı olunan hayat, rıza kavramının hayat ile birlikte kullanıldığı bir diğer nitelemedir. Kur'an'da bununla ilgili iki ayet göze çarpmaktadır. Birincisi, Hâkka suresinde; "**Artık o, razı olduğu bir hayat içindedir.**"¹³³ anlamındaki ayettir. Surede, ahirete inanan ve amel defteri sağından verilenlerin razı olacakları bir hayat içinde olacakları açıklanmaktadır. Burada razıye (رَاضِيَةً) kelimesi, rızaya mensubiyet demektir¹³⁴. Yani rıza duygusuna sahip olmak, razı olmaktır. Razı olunan yaşam; menfaatli, şaibelerden arınmış, devamlı ve mutluluk içeren, tüm yönleriyle beğenilen bir hayattır¹³⁵. Ayetteki bu ifadeyle, sözü edilen yaşam övülmektedir¹³⁶. Diğer ayette de yine aynı kelime kullanılmakta ve bununla, inananların cennette razı olacakları hayat kastedilmektedir¹³⁷.

¹²⁷ el-Kurtubî, *el-Câmi*, VIII, 140–141.

¹²⁸ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 372.

¹²⁹ Yunus (10), 7 رَجُونَ لِقَاءَ نَارٍ وَرَضُوا بِالْحَقِيقَةِ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا وَاطْمَأَنَّنُوا بِمَا أُوذُوا مِنَ النَّارِ هُمْ عَنِ آيَاتِنَا غَافِلُونَ

¹³⁰ *Kur'an Yolu*, III, 87.

¹³¹ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, IV, 803.

¹³² 'Tevbe (9), 24 وَأَخَذُوا أَنْفُسَهُمْ قُلُوبُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَنْتُمْ مُخَذَّوْنَ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْ هِيَ إِلَّا فِتْنَةٌ وَاللَّهُ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

¹³³ Hâkka (69), 21 فَهِيَ وَ فِي عَيْشَةٍ رَاضِيَةً

¹³⁴ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1136.

¹³⁵ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VIII, 268.

¹³⁶ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 218.

¹³⁷ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 676.

Bunlardan başka, *razı olunan salih amel* de yine rıza çerçevesinde Kur'an'da yer almaktadır. Ahkaf suresinin ilgili kısmında insanın, razı olacağı salih ameli işlemeyi nasip etmesi için Allah'a dua ettiği anlatılmaktadır. Söz konusu ayetin Hz. Ebu Bekir hakkında indiği rivayet edilmektedir. O bu duayı **(Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: “Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et.”)**¹³⁸ kırk yaşlarında iken yapmıştır¹³⁹. Ayetin açıklaması sadedinde Râzî, insanın salih olduğuna inandığı iki şey olduğunu belirtir. Bunlardan ilki, hem kendi hem de Allah katında güzel olandır. Diğer ise, kendisince güzel olduğu halde Allah nazarında güzel olmayandır. Burada kastedilen, kulun hem kendisinin hem de Allah'ın huzurunda salih kabul edilen amelleri yapmasıdır¹⁴⁰. Razı olunan salih amel, beş vakit namaz olarak da açıklanmıştır¹⁴¹. Beş vakit namaz salih amel olduğu gibi ayette açıkça belirtildiği üzere Allah'ın razı olduğu tüm davranışlar da salih amel kapsamına girmektedir. Bir başka deyişle Allah rızası için yapılan her şey -ki bunun içinde ibadetler de vardır- salih ameldir. Razı olunan salih amel, dua tarzında Neml suresinde de geçmektedir¹⁴². Burada da razı olunacak salih amel işlemeye yönelik Allah'tan bir istekte bulunma söz konusudur. Dua, Hz. Süleyman'ın dilinden aktarılmaktadır. O, hem kendisi hem anne-babası için aynı duayı etmektedir. Hz. Süleyman, ilk olarak ahiret mükâfatını sağlayacak olan şeyi daha sonra da bizzat ahiret mükâfatını istemiştir. Ayet, ahirette mükâfata sebep olan unsurlardan ikisine yer vermektedir. Birincisi, Allah'ın verdiği nimetlere şükretmek, ikincisi ise ibadetlerle meşguliyettir¹⁴³. Aynı zamanda bunlar rızaya sebep olan davranışlardandır.

Kur'an'da *razı olunan sa'y* tabiri de geçmektedir¹⁴⁴. Burada, ahirette kendi amelinden memnun olan kişi anlatılmaktadır. Onun bu memnuniyeti ayette rıza kelimesiyle ifade edilmektedir. Kişinin dünyada işlediği amelinin sevabı, razı olduğu bir karşılıktır¹⁴⁵. Râzî, ayette müminlerin ahiretteki hallerinin anlatıldığını belirterek, onların gönüllerinin Raziye kelimesiyle tavsif edildiğini bildirir.

¹³⁸ Ahkâf (46), 15 *أَوْ زِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَةَ تَكَلَّتْ عَلَيَّ وَعَلَى وَالْعَدَمِيِّ لَوْ أَنَّ الْحِطَّاءَ تَرْضِيهِ*

¹³⁹ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VII, 508; el-Kurtubi, *el-Cami*, XVI, 195.

¹⁴⁰ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VII, 509.

¹⁴¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1012.

¹⁴² Neml (27), 19 *رَبِّ أَوْ زِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَةَ تَكَلَّتْ عَلَيَّ وَوَأَعْمَلُ مَا لَمْ يَوْعِدْ لِي صَالِحًا تَرْضِيهِ*

¹⁴³ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VI, 559.

¹⁴⁴ Ğâşiye (88), 9 *لِسَعْيِهِمْ مَرْاضِيَةً*

¹⁴⁵ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 554.

Böylece onlar, dünyada iken çalışıp çabalamalarından dolayı övülmektedirler. Gayretlerinden dolayı hoşnut edilecek ve bu da sevabı gördükleri anda olacaktır. Bu öyle büyük bir mükâfattır ki kişi razı olacak ve daha fazlasını istemeyecektir¹⁴⁶. Sa'yden kastedilenin, salih amelle birlikte çekilen meşakkatler olduğu ve hepsinin karşılığının memnun edeceği de söylenmiştir¹⁴⁷.

Rıza kavramı hususunda bir başka konu da din ile ilgilidir. "*Razı olunan din*" ifadesi iki ayette dikkatleri çekmektedir. Nur suresinde Allah, iman edenlere hitap ederek onlar için razı olduğu dini sabit kılacağını vaat etmektedir¹⁴⁸. O din de İslam'dır¹⁴⁹. Bununla alakalı diğer ayet, Mâide suresinde yer almaktadır¹⁵⁰. Bu ayette de Allah'ın razı olduğu din ifadesi geçmektedir. Burada razı olmak ile kastedilenin, seçmek¹⁵¹ ve beğenmek¹⁵² olduğu belirtilmektedir. Ayet aynı zamanda 'eğer sizler benim belirlediğim dine uyarsanız sizden razı olurum' tarzında da yorumlanmıştır¹⁵³. İslam, insanın kendini Allah'a teslim etmesi anlamına gelir. Bu da sahih dinin temelini oluşturmaktadır. Bu teslimiyet hem O'na inanmak hem de emirlerine itaat etmekle yerine gelmiş olur¹⁵⁴. Dolayısıyla Allah'ın razı olduğu ve Allah'a tam anlamıyla teslimiyeti ortaya koyan İslam Dini'dir. Allah, bu dini seçip beğendiği gibi O'nun seçtiği dine uymak da O'nu razı etmek anlamına gelmektedir.

Kur'an bir de cennete işaretlen, *razı olunan yerden* bahsederek, "**Elbette onları razı olacakları bir yere sokacaktır.**"¹⁵⁵ buyurmaktadır. Bir grup sahabenin, şehitlerin ne tür nimetlere nail olacaklarını bildiklerini, ancak kendilerinin de şehid olmaları durumunda ne elde edeceklerini Hz. Peygambere sormaları üzerine bu ayet inmiştir¹⁵⁶. Razı olunan o yer, cennettir¹⁵⁷ ve onlar cennette gözlerin daha önce görmediği, kulakların hiç duymadığı ve hiç kimsenin aklına gelmeyen şeyleri müşahede edecekleri için hoşnut

¹⁴⁶ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VIII, 551.

¹⁴⁷ Mevdûdi, *Tefhîm*, VII, 103.

¹⁴⁸ Nur (24), 55 هَكَذَا نَكْتَبُ لَكُمْ وَذَلِيلُهُمْ أَلَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ

¹⁴⁹ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VI, 429.

¹⁵⁰ Mâide (5), 3 يَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ وَعْدِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا

¹⁵¹ Ebu Ubeyde, *Mecâzü'l-Kur'an*, I, 153; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 278.

¹⁵² er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, III, 529–530.

¹⁵³ el-Kurtubî, *Câmi*, VI, 63.

¹⁵⁴ Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, 185.

¹⁵⁵ Hac (22), 9 لِيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهِ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ

¹⁵⁶ er-Râzi, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VI, 253.

¹⁵⁷ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IX, 182.

olacaklardır¹⁵⁸. Yani cennet ve cennetteki nimetler o kadar güzel ve görülmedik olacak ki oraya girenleri razı edecektir.

Rıza kavramıyla kullanılan diğer konularda ortaya çıkan husus, bunların yine Allah'ın razı olması ile bağlantılı olduğudur. Çünkü Allah'ın razı olduğu dine tabi olmak, O'nun razı olduğu ameli ve say'î işlemekten bahsedilmektedir. Dolayısıyla tercihini Allah'ın tercihi yönünde kullanan kişiye adeta Allah'ın rızasını kazanma konusunda ipucu verilmektedir. Bir başka deyişle kulun rızayı arama ve ulaşma metodları anlatılmaktadır. Bunlar açıklandıktan sonra kula düşen Allah'ın rızası ya da gazabı olan iki durumdan birini seçmektir. İşte seçimini rıza yönünden yapanlar da bu sefer kendilerinin razı olacakları hayatı yani cenneti kazanacaklardır. Kısacası burada da Allah'ın rızası, kulun rızasına yani memnuniyetine sebep olmaktadır.

Tüm bunlara ilaveten şeytanların, ahirete inanmayanlara hoşlanmaları ve günah işlemeleri için yaldızlı sözler söylediklerini bildiren ayette de rıza kavramı kullanılmıştır¹⁵⁹. Ayrıca Kur'an tarafından şahitlik¹⁶⁰, evlilik¹⁶¹, çocuğu sütten kesme¹⁶², ticaret¹⁶³ ve Allah'ın peygamberleri seçmesi¹⁶⁴ gibi konular ile ilgili olarak da rıza kavramının kullanıldığı görülmektedir.

IV- Tasavvufta "Rıza"

Rıza, aynı zamanda Tasavvufta da çok kullanılan bir terimdir ve mutasavvıflar tarafından tarif edilmiştir. Cüneydi Bağdadi'ye göre rıza; İlâhî iradeye tabi olan kulun kendi iradesini ve tercihini terk etmesidir. Bir görüşe göre de rıza, irade, ihtiyar ve muhabbet arasında fark yoktur¹⁶⁵.

¹⁵⁸ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VI, 253.

¹⁵⁹ En'âm (6), 113 بِدَّةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِلَوْلَا لِحَجِّهِمْ لِيَبْهَرُوا لِيَبْهَرُوا فَضْوَهُ وَ لِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ

¹⁶⁰ Bakara (2), 282 فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٍ وَ أَمْرًا آتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ

¹⁶¹ Bakara (2), 232 فَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ أَنْ يَنْكِحْنَ إِزْوَاهُنَّ أُولَئِكَ يَرْجُونَ الْفَرْصَةَ لِيَكُنَّ مِنْكُمْ

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا تَرَأَوْضَاءَ تُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ Nisâ (4), 24

¹⁶² Bakara (2), 233 فَإِنْ أَرَادَ فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

¹⁶³ Nisâ (4), 29 أَكَلُوا مِنْ أَلْفَاظِكُمْ يَتَبَوَّأُونَ حَيْثُ يَدْعُونَ بِكُلِّ قَوْلٍ مِمَّنْ هُمْ أَكَلُوا مِنْهُ

¹⁶⁴ Cin (72), 27 إِلَّا مَنْ أَرَادَ تَضْيَعَهُ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْمُوكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا

¹⁶⁵ el-Bâkullânî, *Mu'cem*, (telif: Semira Ferhat), Lübnan, 1991, 213.

Haris el-Muhasibi rızayı, Allah'ın hükmünü yerine getirirken kalbin sükûn içinde olması olarak açıklamaktadır¹⁶⁶. Yine rıza kavramı, bazı mutasavvıflar tarafından ferah ve sürurdan başka bir şey olmayacak şekilde kalpten hoşnutsuzluğu çıkarmak¹⁶⁷ ve kaderin karşısında kalbin süruru¹⁶⁸ olarak ifade edilmiştir. Rıza, üç şeyden ibaret görülmüştür; İradeyi terk etmek, olayların meydana gelişine kalben sevinmek ve kalpten tedbiri atmak ile kişinin lehinde veya aleyhinde her ne yaparsa yapsın Allah'tan razı olmaktır¹⁶⁹. Rıza aynı zamanda Tasavvufta ahlak ile ilgili başlıkta ele alınan kavramlardan biri olmuştur. Burada da rıza, kader ve kaza olan her şeyde Allah'tan razı olmak ve neticede Allah'ın kuldun razı olması olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁰. Onlar, Allah'tan razı olmanın en yüce makam olduğunu da belirterek, Allah'ın rızaya rıza ile karşılık verdiğini söylemektedirler¹⁷¹.

Allah'ın kuluna ve kulun da Allah'a olan muhabbeti, rıza olarak kendini göstermektedir. Yine rıza, kalbe ulaşan ilimle de ilgilidir ve ilmin kalbe ulaşması rıza ile sonuçlanır¹⁷². Tasavvuf ehline göre rızada teslimiyet söz konusudur. Rıza hali zühd, riyazet ve mücahededen daha üstündür¹⁷³. " Bu durumdaki insan, kendini inandığı varlığa tam anlamıyla teslim etmekte ve nimet ile bela arasında bir fark görmemektedir¹⁷⁴". Buna göre rıza, kalbin doğrudan devreye girdiği bir duygu, hal ve durumu ifade etmektedir. Çünkü sevgi, kanaat ve teslimiyet kalbin hallerinden bazılarını ortaya koyan duygulardandır. Şunu belirtmek gerekir ki, kalbin sayılan bu faaliyetleri daha sonra davranışa dönüşerek rızayı fiiliyata dönüştürecektir. Bir başka deyişle rıza, başlangıç ve kökleri kalpte olan ama tecellisi dışarıya yansıyan bir hususiyet taşımaktadır. Bu yüzden rıza manadan ibaret kabul edilmemektedir¹⁷⁵. Zaten tasavvufun amaçlarından biri de budur."Gerçekte tasavvuf İslam dinini kuru bir şekil altında anlama ve yaşama

¹⁶⁶ el-Kelâbâzî Ebu Bekir Muhammed, *et-Taarruf li Mezhebi Ehli't-Tasavvuf*, (thk: Mahmud Emin), 2. basım, Kahire, 1980, 121.

¹⁶⁷ el-Kuşeyrî, Ebu'l-Kasım Abdülkerim b. Hevâzin b. Abdülmelik, *er-Risâle*, 1284, 117.

¹⁶⁸ el-Kelâbâzî, a.g.e.,121.

¹⁶⁹ es-Sülemî, Ebu Abdurrahman Muhammed, *el-Mukaddimetü fi't-Tasavvuf ve Hakikatihî*, (thk. Yusuf Zidân), 1987, 53.

¹⁷⁰ el-Kâşânî, Kemalüddin Abdürrezzak, *İstılâhâtü's-Süfiyye*, Dimeşk, 1995, 150.

¹⁷¹ el-Mekki, Ebu Talib, *Kütü'l-Kulüb fi Muâmeleti'l-Mahbûb ve Vasfî Tariki'l-Mürîd ilâ Makâmi't-Tevhîd*, 1310, II, 38.

¹⁷² İbni Kayyim, el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyub, *Medâricu's-Sâlikîn*, 2. basım, Beyrut, 1973, II, 171.

¹⁷³ el-Hucvirî, 290.

¹⁷⁴ Karaca, Faruk, *'Dilimizde İnanç İfade Eden Bazı Kavramlar'*, A.Ü.İ.F.D. ,sayı:14, 1999, 241.

¹⁷⁵ el-Askerî, Ebu Hilal, *el-Fürûk fi'l-Lüğa*, (thk. Cemal Abdülğani), Beyrut, 2002, 199.

eğilimlerine karşı, kendi ölçüsünde manevi bir derinlik, ahlaki bir genişlik ve yücelik boyutunu içermektedir. Böylece de zühd ve takva eğitimi olarak bir terbiye ve fazilet kaynağı oluşturmuştur¹⁷⁶". Dolayısıyla tasavvuf ve rızanın birleştiği nokta da burasıdır. Tasavvuf, bu yönüyle rızanın pratik hayattaki görüntülerinin manevi açısını belirten bir alt yapı sunmaktadır. Genel anlamda tasavvuf, dini yaşama bir duygu ve coşku katarak vecd boyutu kazandırmaktadır¹⁷⁷. Bu öylesine ciddi boyuttadır ki rıza, belalardan lezzet almak¹⁷⁸ şeklinde ifade edilmesinin yanı sıra imanın şartlarından kabul edilmiştir¹⁷⁹. Tüm bunlar kanaatimizce tasavvufi anlamda rızaya bakış açısıyla ilgilidir. Tasavvufta rıza aslında kulun, kendini terbiye etme yöntemlerinden biridir. Bu yöntem üzerinde yapılan açıklamalarda mümkün olduğunca rızanın önemini vurgulamak amacıyla imanın şartı sayılmasına kadar gidilmiştir. Oysa iman ve rıza arısında bir bağlantının varlığından ve öneminden bahsedilmesi daha doğru olabilirdi.

Rızayı, Mutasavvıflardan bazılarının;"İlahi iradeye tabi olan kulun, kendi iradesini ve tercihini terk etmesi" şeklindeki tarifi, bizim benimsediğimiz tanımdaki;"irade ve tercih¹⁸⁰" görüşünden farklı görülmelidir. Ancak şunu da belirtmekte fayda vardır; kul eğer ilahi iradeye tabi olmak için kendi irade ve tercihini terk ediyorsa, burada da yine kendi iradesiyle ve tercihiyle vazgeçme söz konusudur. Bir başka deyişle bir şeyi terk etmek ve bir diğer şeyi seçmek de irade ve tercih işidir. Yani kişi, her halükarda bir tercih yapmış durumdadır.

Sonuç

Allah'ın rızası, Kur'an'ın temel ilke ve prensipleriyle iç içe kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıktığı gibi Kur'an'ın bütününde kendini adeta bir örgü halinde ortaya koymaktadır. Allah'ın rızasını, Kur'an'da mevcut emir ve yasaklardan ayrı düşünmek mümkün değildir. Zira rıza, ya bir emrin yapılmasıyla ya da bir nehyin yapılmamasıyla doğrudan ilgilidir. Yaşamın her anı ya Allah'ın rızası çerçevesinde ya da Allah'ın rızasının dışında yani başkasının

¹⁷⁶ Tatlıhoğlu, Durmuş, *Tasavvuf ve Tarikatlara Sosyolojik Bir Bakış*", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX, 2009, sayı: 1, 127.

¹⁷⁷ Günay Ünver, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Tarikatlar*, İslamiyat, c. V, sayı: 4, Ankara, 2002, 143.

¹⁷⁸ et-Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, *Kitâbü Keşşâfi İstulâhati'l-Fünûn*, İstanbul, 1984,I, 597.

¹⁷⁹ el-Mekki, *Kütü'l-Kulûb*, II, 39.

¹⁸⁰ Bu tercihte sevgi ve kanaat vardır, öfke ve kırgınlık yoktur. Bkz. el-Kuşeyrî, *er-Risâle*, 116; el-Hemezânî, *Kitâbü Elfâzi'l-Kitâbiyye*, 55.

rızasını umma niyetiyle geçmektedir. Burada önemli olan, rızanın bir tercih olduğunu bilmektir. Burada önemli olan yaptığımız tercihlerin, kim için ve kimin rızasını kazanmaya yönelik olduğunu belirlememizdir. Aynı zamanda Allah rızası, merkezinde Allah olan bilinçli bir tercihte bulunmaktır. Yukarıdaki soruların cevapları verilebiliyorsa sözü edilen rıza bilinci kazanılmış demektir. Unutmayalım ki, dünya hayatında yaptığımız tercihler, ahiretimizi oluşturmaktadır. Dolayısıyla Allah rızası, ahiretimizi de belirleyen ve derinden etkileyen bir tercihtir. Yani Allah rızasının boyutları her iki hayatı kapsayacak kadar derin ve büyüktür. Bir başka deyişle Allah rızası, hem içsel/kalbi hem de dışa dönük/fiili olmak üzere iki boyutlu bir kavramdır. Ve bu boyutlar kişinin hem dünya hem de ahiretini oluşturan yine iki boyutlu bir neticeye kapı açmaktadır. Eğer rızanın temelinde ve amacında Allah varsa o takdirde ahirette razı olunan yere ve hayata yani cennete giriş söz konusudur. Aksi takdirde durumun ahiret boyutu da değişecektir.

Kur'an, Allah rızasının bir de sevgi boyutu üzerinde durmaktadır. Sevgi, karşılıklı olduğunda değerini bulacak bir duygudur. Rıza da Allah'ın kuluna, kulun Allah'a ve Allah'ın sevdiklerine olan bir sevgi açılımıdır. Bu bağlamda Allah rızası, kimin kime ve neden sevgi duyacağını belirlemektedir. Kur'an nazarından bakanlar için bu sevginin kaynağı bellidir. Oyleyse Allah rızası; Allah'ın sevgisinin kula akmasıyla ortaya konan bir tercihtir. Tercihin merkezi ve kaynağı ise Allah'tır. Yani Allah rızası, kulun kalbinin Allah'a her yönden teslim oluşuyla beraber, mevcut durumu kabulleniş ve Allah'a boyun eğiştir.

KAYNAKÇA

- el-Askerî, Ebu Hilal, *el-Fürûk fi'l-Lüğa*, (thk. Cemal Abdülgâni), Beyrut, 2002.
- el-Bâkılânî, *Mu'cem*, (telif: Semira Ferhat), Lübnan, 1991.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, 2. Basım, İstanbul, 2003.
- Buhâri, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981.
- Develioğlu Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1970.
- Ebu Ubeyde, Ma'mer b. el-Müsennâ et-Teymiyye, *Mecâzü'l-Kur'an*, 2.Basım, 1970.
- Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Ankara, 1995.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı, Meal-Tefsir*, (çev. Cahit Koytak, Ahmed Ertürk), İstanbul, 1999.
- el-Ferâhidî, Abdurrahman Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, I-VIII, Beyrut, 1988.
- el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbü'l-Lüğa*, Kahire, 1964.
- Fîrûzâbâdî, Ebu Tahir Muhammed b. Yakub, *Kâmûs Tercemesi*, (Terc. Âsım Efendi), İstanbul, 1304.
- İbni Düreyd, Ebu Bekir Muhammed b. Hüseyin el-Ezdi, *Kitâbü Cemhereti'l-Lüğa*, I-IV, Bağdat, 1345.
- İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyin Ahmed, *Mekâyisü'l-Lüğa*, I-VI, Beyrut, 1411.
- İbni Kayyım el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyub, *Medâricu's-Sâlikîn*, 2. basım, Beyrut, 1973.
- İbni Manzûr, Cemalüddin Muhammed b. Mükrim, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Beyrut, 1956.
- el-İsbehânî, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed Ragıp, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'an* Beyrut.
- el-Hemazânî, Abdurrahman b. İsa b. Hammad, *Kitâbü Elfâzi'l-Kitâbiyye*, Beyrut, 1911.
- el-Hucvirî, Ali b. Osman Cüllâbî, *Keşfü'l-Mahcûb*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1982.

- Karaca, Faruk, *'Dilimizde İnanç İfade Eden Bazı Kavramlar'*, A.Ü.İ.F.D. sayı:14, 1999, 241.
- el-Kâşânî, Kemalüddin Abdürrezzak, *İstılâhatü's-Sûfiyye*, Dımeşk, 1995.
- el-Kelâbâzî, Ebu Bekir Muhammed, *et-Taarruf li Mezhebi Ehli't-Tasavvuf*, (thk: Mahmud Emin), 2. basım, Kahire, 1980.
- Kur'ân Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir**, D.İ.B. Ankara, 2006.
- el-Kurtubî, Ebu Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Kahire, 1952.
- el-Kuşeyrî, Ebu'l-Kasım Abdülkerim b. Hevâzin b. Abdülmelik, *er-Risâle*, 1284.
- el-Mekkî, Ebu Talib, *Kütü'l-Kulûb fi Muâmeleti'l-Mahbûb ve Vafî Tarîki'l-Mürîd ilâ Makâmi't-Tevhîd*, 1310.
- Mevdûdî, Ebu'l-Alâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, İstanbul,1986.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. El-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1981.
- er-Râzî, Fahreddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, *Mefâtihu'l-Ğayb*, İstanbul, 1307.
- Selâmi, Muhammed, *Kâmusu Türkî*, İstanbul, 1313.
- es-Sülemî, Ebu Abdurrahman Muhammed, *el-Mukaddimetü fi't-Tasavvuf ve Hakikatihî*, (thk. Yusuf Zidan), 1987.
- Tatlıoğlu, Durmuş, *Tasavvuf ve Tarikatlara Sosyolojik Bir Bakış*", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX, 2009, sayı: 1.
- et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân fi Tevîli'l-Kur'ân*, Beyrut, 1992.
- et-Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, *Kitâbü Keşşâfi İstılâhati'l-Fünûn*, İstanbul, 1984.
- Ünver, Günay, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Tarikatlar*, İslamiyat, c. V, sayı: 4, Ankara, 2002.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'ân Tefsiri*, İzmir, 1986.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtaza, *Tâcu'l-Arûs*, I-X, Beyrut.
- ez-Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Te'vîl*, 2.Basım, Beyrut,2005.